

Mistenksomhetens dynamikk

Vi venter sommerbesøk. Ansar, hun jeg kaller min palestinske datter, kommer sammen med mann, barn og sin andre mor. Kanskje kommer også broren til Ansar.

PUBLISERT 5. august 2015

Mamma og Immi

Jeg møtte Ansar for 11 år siden på Birzeit universitet på Vestbredden. Hun hadde søkt, og fikk siden, et kvotestipend for å ta en mastergrad i Norge. I løpet av de tre årene hun bodde her, grodde hun inn i familien vår og inn i hjertene våre. Og vi fikk plass i Ansars univers. Hun kaller meg fremdeles for «mamma». Siden hun dro, har vi besøkt hverandre mange ganger.

Da vår eldste datter ville studere arabisk, og gjøre feltarbeid i Palestina, var det hun som fikk seg en ekstra familie, en ekstra mor som hun fortsatt kaller mamma på arabisk, «Immi». Den palestinske familien hadde fem barn fra før. Det var god plass til en søster til fra Lillehammer.

Nå er det gjensitt, for søsteren fra nord, hun som var så lys i huden at araberne syntes hun skinte som neon, har selv blitt mor. Og når hun nå skal ha navnefest for barnet, vil hun så gjerne ha sin palestinske familie med. Det blir Immis første Norges-besøk, og Ansars brors første utenlandsreise, hvis han får visum.

Drømmer om å fly

Broren til Ansar er 26 år og drømmer om å få fly. Han drømmer om å reise og se et annet land, gjerne det som søsteren bodde i. Han drømmer om å se hav, store glinsende flater av vann. Jeg har møtt mange palestinere som uttrykker denne lengselen etter hav og vann. De blir blanke i øynene, som om tapet av Middelhavet smelter sammen med tapet av frihet. Ansars lille gutt tror at havet er rødt, rosa og oransje, for det er fargene til solnedgangen i horisonten når de voksne peker mot vest, og sier «Se, der er havet».

Middelhavet ligger kun få mil fra landsbyen der våre venner bor. Det er fullstendig utilgjengelig for de fleste som bor på den tørre Vestbredden, og særlig for en som Ansars bror. Som ung palestinsk mann kan han ikke bevege seg fritt. Han tilhører den gruppen av palestinere som er mest mistenkeliggjort. Han er vant til å bli stoppet på sjekkpunktene, vant til å ikke rekke skole og jobb på grunn av forsinkelser og avhør. Vant til husransaker og israelske soldaters mistenksomhet. Han er forberedt på å bli fengslet, for en mistanke er nok. Han er vant til avslag, han kan ikke reise til Jerusalem, til Akka eller Jaffa. Han har grønt ID-kort og feil nummer.

En separasjonsmur i lommeformat

Det er fargen på ID-kortet og identitetsnummeret som bestemmer hvor man kan reise innenfor Israel og Palestina. Et farge- og tallkodet, apartheidlignende byråkrati, iverksatt og kontrollert av israelske myndigheter. Det første tallet i ID-nummeret angir hvor du kommer fra og hvilke andre steder i ditt eget land du kan besøke. Tallet som gir størst frihet i blå kortholder, er det kun israelske jøder som har.

ID-kortene er fengsel og passerseddel. De er en påtvunget identitet. Forskeren Helga Tawil-Souri beskriver dem som et lavteknologisk overvåknings- og diskrimineringsregime, et maktmiddel, som i all sin uanselighet unngår forskeres og fredsmekleres oppmerksomhet. De blå og grønne kortene representerer makt og avmakt, og splitter opp en befolkning ved hjelp av tallkoder. Hovedbegrunnelsen for ID-regimet, og den nitide kontrollen av bæreren er, ifølge Tawil-Souri, den israelske statens sikkerhetslogikk. ID-kortet er den såkalte sikkerhetsmurens lette, løvtynne refleksjon, en separasjonsmur i lommeformat som alltid må bæres og framvises når det kreves. Begge murene fyller samme funksjon: dele og trygge, sett fra israelsk side. Fragmentere, kontrollere og mistenkeliggjøre, erfart fra palestinsk side.

«Generalisert kommunikativ mistenksomhet»

Jeg har fylt ut skjemaer, lagt ved ligningsattest og bankutskrifter. Vi har garantert at vi betaler både opphold og hjemsendelse, hvis det skulle bli nødvendig, og fått politistempler på seks søknader om besøk. Etter et par uker var fem av dem innvilget og én avslått. Mistanken om at broren har skjulte hensikter veide tyngst. Det er ikke vanskelig å forstå UDIs mistenksomhet. De vet godt om de palestinske politiske forholdene og de mange begrensningene befolkningen utsettes for. De vet at mange unge menn ønsker større frihet og kontroll over egne liv, og lengter ut av det som kan fortone seg som verdens største utendørsfengsel.

Ansars bror lengter bare etter et pust av noe annet, ikke et liv et annet sted. Han er stolt og rotfestet i landsbyen og familien. Sikkerhetskontrollene og begrensningene har glidd inn i hans hverdagsmodus. Det er ikke greit, men det er slik det er. Noen ganger blir han grepet av håpløshet, men for det meste fokuserer han på den aller nærmeste virkeligheten, den han fortsatt har kontroll over. Visumsøknaden til Norge var et unntak, et blaff av drømmeri om å kunne reise på ferie, treffe bonus-søsteren fra nord og se om barnet hennes er like lys i huden. Han la sine ID-papirer og den han er, i andres hender. De svarte med mistenksomhetens logikk. Han er en statsløs ung mann. Båndene mellom våre to familier teller ikke som troverdig grunn for å reise på besøk. Det kan ligge andre motiver bak.

I *Encyclopedia of Deception* beskrives det psykologiske begrepet «generalisert kommunikativ mistenksomhet» som en tendens til å tro at andres budskap er løgnaktige. En studie blant spanske politifolk viste at de mest erfarne var mer mistenksomme og hadde en sterkere tendens til å vurdere utsagn som løgn enn yngre kollegaer. Forskerne mener det har med sosialisering å gjøre. Mistenksomhet smitter etter hvert fra eldre til yngre kollegaer, slik mistenksomhetens politikk i Israel smitter

over på befolkningen, slik UDIs mistenksomhet smitter meg. Enn om visumsøkeren har tenkt å hoppe av for å utnytte vår velferd og frihet? Enn om han bruker vårt vennskap, våre garantier og tiltro? Ingen kjenner beveggrunnene i dypet av et annet menneskes sinn. Når mistanken sniker seg inn, kjennes det som om jeg krymper, det blir trangere og mindre gledesfylt å være til. Avstanden øker mellom oss og dem. I mistanken deformeres vår vennskapsfamilie til et diffust og usikkert «de andre».

Nei, la meg heller bli lurt, jeg velger tilliten. En del av den reserveres til ny saksbehandling av anken på visumsavslaget. Kanskje kommer broren til Ansar likevel?

**«Når mistanken sniker seg inn,
kjennes det som om jeg
krymper, det blir trangere og
mindre gledesfylt å være til»**

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 52, nummer 8, 2015, side 708-709